

Latvijas Zinātņu akadēmijas

PAUĻA LEJIŅA VĀRDBALVA 2023

DR. BIOL. LAILA IKASE

LZA Pauļa Lejiņa balva lauksaimniecībā 2023. gadā piešķirta Dr. biol. **Lailai Ikasei** par nozīmīgu devumu ābeļu selekcijā, augļkopības zinātnes un nozares attīstībā.

Laila Ikase Dārzkopības institūtā (DI) Dobelē strādā kopš 1982. gada, kad absolvēja Latvijas Universitātes (LU) Bioloģijas fakultāti. Šobrīd ir institūta vadošā pētniece. Zinātniskais darbs sākotnēji bija saistīts ar hibrīdplūmju izpēti. 1993. gadā L. Ikase LU Bioloģijas fakultātē aizstāvēja disertāciju "Prunus cerasifera Ehrh. un tās starpsugu hibrīdi kā jauns gēnu avots plūmju selekcijai Latvijā", iegūstot bioloģijas doktores grādu. Līdzās zinātniskajam darbam L. Ikase visus šos gadus ir strādājusi arī praktiskajā selekcijā. Darbu sāka ar P. Upīša atstātā hibrīdplūmju materiāla izvērtēšanu, kā rezultātā radās LR reģistrētas šķirnes 'Agrā Dzeltenā' un 'Inese'.

Kopš 1991. gada viņas atbildībā ir plašākā augļu koku – ābeļu kolekcija un selekcijas programma. L. Ikase ir vairāku desmitu ar ābeļu selekciju saistītu projektu, t.sk. starptautisku, īstenotāja un vadītāja.

1993.-1994. gadā, kad Dobeles DSIS pārņēma ievērojamu daļu vēl neizvērtēta ābeļu hibrīdu materiāla no "ledzēniem", sākās darbs pie kolonveida ābeļu selekcijas un nopietni pētījumi par kraupja izturīgu šķirņu izveidi. No šī materiāla izdalītas un reģistrētas vairākas šķirnes. L. Ikase ir līdzautore vai autore 10 Latvijā reģistrētām ābeļu šķirnēm, divas no tām reģistrētas Beļģijā. 1997. gadā sākās sadarbība ar Zviedrijas Dārzkopības selekcijas institūta ābeļu selekcionāri Hildi Nibomu, kas palīdzēja apgūt selekcijas un genofonda izpētes metodes un deva jaunas ievirzes selekcijā.

Zinātniece ļoti daudz sava laika velta Latvijas komercaugļkopjiem, lasot lekcijas, kā arī katru gadu organizējot un nodrošinot ar materiālu neskaitāmas augļu izstādes, tādejādi popularizējot augļkopības nozari Latvijā.

Lailas Ikases vārds ir labi zināms daudzu Eiropas valstu augļkopības zinātniekiem, jo sevišķi tiem, kas strādā ābeļu selekcijā. Viņas darbi un atziņas tiek starptautiski citēti. Lailas selekcionētās un izdalītās ābeļu šķirnes šobrīd iziet pārbaudes Vācijā, Zviedrijā, Somijā, u.c.

Savas zinātniskās darbības laikā L. Ikase publicējusi vairāk nekā 100 zinātniskos un populārzinātniskos darbus, t.sk. 20 no tiem indeksēti SCOPUS un WoS datu bāzēs, Hirša indekss 6.

Laila Ikase ir kolektīvās monogrāfijas "Augļkopība", kas 2016. gadā iekļuva LZA nosaukto izcilāko zinātnes sasniegumu sarakstā, galvenā redaktore, grāmatas "Latvijas ābeles" un vēl vairāku DI izdotu grāmatu un monogrāfiju līdzautore. Savus vairāk nekā 40 selekcijas darba rezultātus apkopojusi monogrāfijā latviešu un angļu valodā "Latvijas ābeļu pomoloģija", kas šobrīd tiek gatavota izdošanai.

Saņēmusi apbalvojumus: ZM atzinības rakstu (2006), ZM konkursa "Sējējs" atzinības balvu (2008), Dobeles pilsētas atzinības rakstu (2008), ZM medaļu "Par centību" (2013), "Ābolu ordeni" (2014) un LZA, RTU un SIA "ITERA" balvu par darbu kopu "Dārzkopības zinātnie videi draudzīgu augļu dārzu izveidē" (2016).

Paulis Lejiņš (1883–1959) bija latviešu lauksaimniecības zinātnieks, lopkopības speciālists. Zinātniskais darbs - fundamentāli pētījumi par Latvijas ganāmpulku selekciju un to barības bāzes racionālu izveidošanu. Pirmais LPSR ZA prezidents (1946-1951). Balvu kopš 1994. gada piešķir Latvijas Zinātņu akadēmija un Latvijas Lauksaimniecības un meža zinātņu akadēmija par nozīmīgiem sasniegumiem lauksaimniecības zinātnēs.